

РОЛЬ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ У РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Обґрунтовано, що в умовах активізації світових глобалізаційних процесів посилилась тенденція до розширення взаємної співпраці та зростання взаємозалежності не лише країн, а й окремих регіонів. У зв'язку з цим розвиток окремих регіонів, як складових національних економічних систем, слід розглядати у відповідності до не тільки внутрішньодержавних, а й світових економічних процесів.

В статті зроблено акцент на те що процеси глобалізації локальних ресурсів зумовлено прагненням доступу до таких ресурсів регіону, як низька вартість праці, забезпеченість природними ресурсами, емний внутрішній ринок. Це виступає основним мотивом діяльності транснаціональних структур і є однією з рушійних сил глобалізації.

Показано що глобалізація не лише мінімізує значення традиційних регіональних конкурентних переваг, але й нівелює роль відстані як захисного бар'єру у розвитку конкурентних процесів. Розвиток інформаційно-комунікаційних систем, мережевих фірм, електронної комерції зняли «захист відстанню» та призвели до виникнення принципово нових видів конкурентної боротьби за території. Наслідком ліквідації захисної функції бар'єру відстані виступає також підвищення рівня відкритості регіональної економіки. Тобто економічні позиції навіть відносно закритих територій залежать від ситуації в інших країнах та регіонах.

Результати дослідження ролі регіональної економіки у розвитку міжнародної економічної діяльності держав в умовах глобалізації свідчать, що місце регіонів та регіональних союзів в світовій економіці змінюється: відбувається перетворення національних регіонів на активних учасників глобальних міжнародних економічних відносин, де конкурентна боротьба відбувається за ресурси та споживачів регіону; змінюються пріоритети в системі конкурентних переваг регіону внаслідок того, що локальні ресурси набувають глобального характеру.

Ключові слова: *регіональна економіка; міжнародна економічна діяльність; держава; регіон.*

Вступ

На сьогодні економічні зв'язки між країнами та їх окремими регіонами набувають справді глобального характеру. При цьому можна констатувати, що місце регіонів та регіональних союзів в світовій економіці змінюється. Їх міжнародні економічні зв'язки стають все більш глибокими, а масштаби здійснення самостійних зовнішньоекономічних відносин дають можливість говорити про їх перетворення на самостійні глобалізовані суб'єкти господарювання, які паралельно з традиційними суб'єктами міжнародної конкуренції активно інтегруються в систему глобальних конкурентних відносин.

Тенденціям розвитку світового господарства, особливостям здійснення МЕД і її регулювання присвячені дослідження вітчизняних і зарубіжних економістів П. Кругмана, М. Портера, М. Обстфельда, В. К. Ломакіна, Ю. В. Макогона, Н. А. Мікули та ін.

Результати

Вплив глобалізації на регіональний розвиток проявляється у перетворенні національних регіонів на активних учасників глобальних міжнародних економічних відносин, де конкурентна боротьба відбувається за ресурси та споживачів регіону як місця для інвестування, бізнесу, проживання. Крім того, глобалізація кардинально змінює пріоритети в системі конкурентних переваг регіону, оскільки локальні ресурси набувають глобального характеру.

Процеси глобалізації локальних ресурсів зумовлено прагненням доступу до таких ресурсів регіону, як низька вартість праці, забезпеченість природними ресурсами, емний внутрішній ринок. Це виступає основним мотивом діяльності транснаціональних структур і є однією з рушійних сил глобалізації.

Глобалізація не лише мінімізує значення традиційних регіональних конкурентних переваг, але й нівелює роль відстані як захисного бар'єру у розвитку конкурентних процесів. Розвиток інформаційно-комунікаційних систем, мережових фірм, електронної комерції зняли «захист відстанню» та призвели до виникнення принципово нових видів конкурентної боротьби за територію. Наслідком ліквідації захисної функції бар'єру відстані виступає також підвищення рівня відкритості регіональної економіки. Тобто економічні позиції навіть відносно закритих територій залежать від ситуації в інших країнах та регіонах.

Все це призводить до формування та розвитку глобальної сфери господарської діяльності, в якій роль глобалізованих регіонів буде все більш зростати. До основних елементів та передумов формування такої сфери діяльності слід віднести:

- політику провідних суб'єктів світової економіки – окремих країн, регіонів, регіональних утворень, інтеграційних об'єднань, транснаціональних структур, міжнародних організацій;

- формальні та неформальні норми, що регулюють переміщення факторів виробництва;

- принципи та механізми міжнародних економічних відносин;

- виробничі, науково-технічні та технологічні передумови формування глобальної сфери господарської діяльності, що призводять до розвитку глобальної інфраструктури та сприяють глобальній інтеграції національних ринків;

- розвиток глобальної логістичної та виробничої мереж транснаціональних структур, запровадження єдиних критеріїв макроекономічної політики, посилення тенденцій до стандартизації та уніфікації вимог до якості продукції;

- виникнення нових організаційних форм діяльності різних суб'єктів економіки, нівелювання національних бар'єрів у здійсненні глобальної економічної та виробничої діяльності;

- виникнення та розвиток принципово нових інформаційних систем, що забезпечують обслуговування глобальних фінансових, товарних та інших мереж;

- розвиток глобальної освітньої та культурної сфери завдяки поширенню дистанційної освіти, культурних обмінів та ін.

Таким чином, в умовах глобалізації світового господарства необхідним є забезпечення умов щодо підвищення конкурентоспроможності національної економіки та її регіонів як геоekonomічних суб'єктів. У зв'язку із формуванням поняття *глобалізованого регіону* слід вказати на такі його ознаки [166]:

- наявність геоekonomічного потенціалу. Мова йде про певні експортні можливості, ресурси для міжнародного обміну капіталів, здатність до технологічного обміну, готовність до інтернаціоналізації виробництва тощо. Це створює передумови для інтегрування регіону у світовий економічний простір з метою задоволення своїх зовнішньоекономічних інтересів;

- присутність зовнішньоекономічної інфраструктури, яка включає два види забезпечення: фізичне та інституційне. У першому випадку йдеться про існування зручних транспортних шляхів, засобів зв'язку, виставкових площ тощо. У другому – про належне інституційне забезпечення: наявність регіонального відділення Міжнародної торгово-промислової палати, відділень транснаціональних банків, центрів сприяння іноземним інвестиціям тощо;

- позиціонування регіону у світовому бізнесовому середовищі: визначення своєї товарної спеціалізації, знаходження ніші на світовому ринку, пошук можливостей приєднання до світових виробничих ланцюгів;

- реальне включення регіону у систему міжнародних економічних відносин. Це означає вихід місцевих господарюючих суб'єктів на світові ринки товарів і послуг, капіталів, технологій, робочої сили, і як результат, отримання частки світового доходу;

- участь в міжнародних чи трансрегіональних економічних організаціях. Мова може йти про участь в Єврореґіоні, Європейській асоціації прикордонних регіонів, співпрацю з міжнародними фінансово-кредитними установами та інше;

- існування спеціальних владних органів управління зовнішньоекономічною діяльністю, бізнесових і громадських об'єднань, що мають за мету організацію та сприяння трансреґіонним господарським контактам. Окрім офіційних інституцій це можуть бути територіальні асоціації експортерів чи імпортерів, агенції сприяння малому та середньому бізнесу у пошуку зарубіжних партнерів чи допомоги іноземним інвесторам тощо;

- проведення свідомої, науково обґрунтованої політики міжнародної економічної діяльності (МЕД), що ґрунтується на середньо- і довгострокових програмах і планах;

- розробка спеціальних заходів (програм) підвищення конкурентоспроможності продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках;

- здійснення кроків щодо формування позитивного іміджу території задля залучення іноземних фірм і регіонів до економічної співпраці. Йдеться про створення стійкого «геоekonomічного образу» регіону, своєрідного «бренду» території, який вирізнятиме його з-поміж інших і підкреслюватиме важливі позитивні риси [1]. До цього слід додати, що цей образ включає не лише стан економіки, а й екології, культурно-освітнього середовища та інше;

- широке використання зовнішніх ресурсів розвитку з метою прискорення темпів економічного зростання та підвищення життєвого рівня регіональної громади;

- значна залежність соціально-економічного розвитку регіону від зовнішніх чинників, стану міжнародних економічних зв'язків;

- поява зовнішньоекономічних загроз і формування системи протидії їм. Це передбачає створення у складі регіонального органу управління спеціального підрозділу, завданням якого має стати відслідковування, попередження і протидія зовнішньоекономічним небезпекам.

Як було зазначено вище, в сучасних умовах розвитку глобальної економічної системи регіони набули статусу її повноправних суб'єктів. Таким чином, згідно теорії систем, всі протиріччя розвитку глобального господарства проявляються й на регіональному рівні. Виділяють три суперечливі тенденції розвитку світової економіки, які мають найбільший вплив на регіональний розвиток, а саме: єдність та боротьба глобального та локального, уніфікація та диференціація, розповсюдження та концентрація.

Єдність та боротьбу глобального та локального може бути охарактеризовано новим терміном «глокальність» – поєднанням глобальних і локальних інтересів та орієнтацій [2]. Глобалізація актуалізує для регіонів та локальних спільнот необхідність визначення та розвитку стійких конкурентних переваг як критерію їх життєздатності в умовах глобальної конкуренції. Перетворюючи традиційні локальні ресурси на глобальні, глобалізація обумовлює постановку проблеми конкурентоспроможності регіону як його здатності відповідати на виклики глобального середовища шляхом створення та захисту унікальних локальних конкурентних переваг.

Сутність суперечливої взаємодії уніфікації та диференціації полягає, з одного боку, в уніфікації та стандартизації бізнес-процесів та принципів ведення господарської діяльності в регіоні, а з іншого – в підвищенні ролі тих елементів локального середовища, які надають їм унікальності, самобутності та забезпечують конкурентні переваги, які неможливо відтворити в інших місцях (соціальний капітал, імідж, регіональна інноваційна система). За даних умов виникає парадокс: в умовах глобальної конкуренції суб'єкти конкуренції стають все більш глобальними, а конкурентні переваги – все більш локальними. Пояснюється це тим, що всі традиційні локальні переваги швидко нівелюються, поглинаються глобальними ринками в той час, як критичного значення для забезпечення конкурентоспроможності регіонів набувають ті переваги, які не можуть бути переміщені та відтворені в інших місцях.

Важливою суперечливою тенденцією стає глобалізація інноваційної діяльності та одночасне її зосередження в обмеженій кількості регіонів. Необхідно зазначити, що передумовою ефективного розповсюдження інновацій є географічна близькість та взаємна довіра між учасниками інноваційного процесу. Таким чином, відстань знову перетворюється на суттєвий чинник створення локальних конкурентних переваг, але в новій якості – як фактор формування регіонального середовища поширення інновацій. Саме в даному контексті конкурентний статус окремих національних регіонів може бути рівним або навіть перевищувати позиції традиційних учасників глобальної конкуренції [3].

Отже, *глобалізація перетворює регіони на повноправних учасників міжнародних економічних відносин, але разом з тим актуалізує для них необхідність ідентифікації та захисту унікальних локальних конкурентних переваг як імперативів підвищення міжнародної конкурентоспроможності в*

умовах глобалізації. Таким чином, актуальним завданням сучасного розвитку регіонів, націлених на стале зростання в умовах глобалізації та отримання переваг від цього процесу, є формування та розвиток секторів, кластерів, галузей та технологічних комплексів в економіці, які мають стати основою формування нових регіональних союзів, зокрема, глобалізованих. Це призведе до перерозподілу інвестиційних, фінансових, матеріальних потоків та людського капіталу до нового постіндустріального сектору економіки, становлення якого є надзвичайно важливим для сучасного етапу розвитку економіки України.

В сучасних умовах розвитку світового господарства й зростаючої глобалізації різко підвищується роль і значення МЕД для країни в цілому, а також її регіонів та суб'єктів господарювання на мікрорівні. Вплив глобальної компоненти на регіональний і загальнодержавний економічний розвиток постійно збільшується. Очевидно, що активізація зовнішніх зв'язків та розвиток МЕД має стратегічне значення для зростання економіки. Формування й реалізація відповідних зовнішньоекономічних пріоритетів сприяє стійкому розвитку як економіки країни в цілому, так й її регіонів. У зв'язку з цим особливою важливістю набуває необхідність розробки й реалізації заходів, методів, моделей, стратегій розвитку МЕД регіону і його суб'єктів господарювання в умовах глобалізації.

Розвиток сучасної світової економіки, поряд із все зростаючим рівнем взаємозалежності й глобалізації, характеризується структурними диспропорціями, що особливо активізуються у світовій торгівлі. Як наслідок, посилюється диспропорційність територіального й економічного розвитку підсистем світового господарства, істотно зростають гео економічні, соціальні, релігійні, екологічні складові функціонування національних економік і світового господарства в цілому.

Очевидно, що глобальні процеси істотно стимулюють розвиток окремих країн і регіонів, однак їх позитивний або негативний вплив на національну економіку великою мірою залежить від характеру участі країни в міжнародному розподілі праці, рівня її конкурентоздатності на світовому ринку, ефективності використання потенціалу в тих областях, де є наявними стійкі конкурентні переваги. У зв'язку з цим можна зробити висновок щодо необхідності посилення регулюючої ролі держави в зовнішньоекономічній сфері, здійсненні активної промислової політики тощо.

Посилення позицій держави у світовій економіці є можливим лише на основі об'єктивно сформованої зовнішньоекономічної спеціалізації господарського комплексу. У цьому випадку мова йде не про короткостроковий успіх країни на світовому ринку, а про довгостроковий, сталий процес, що відображає реальні переваги національної економіки в міжнародному поділі праці. Реалізація таких переваг й основних потенційних можливостей економіки має здійснюватись за рахунок як ефективно-виробничо-господарської, так і діяльності підприємницьких структур за допомогою дієвих заходів внутрішньо- і

зовнішньоекономічної державної політики, так і зміни стратегічних зовнішньоекономічних орієнтирів на здійснення інноваційно-інвестиційного прориву за рахунок технологічного відновлення національної економіки.

При цьому, формуючи міжнародну спеціалізацію національної економіки, поряд з розвитком і підтримкою її експортної складової, необхідно нарощувати потенціал імпортозаміщуючих виробництв, реалізація якого здатна знизити залежність внутрішнього ринку від ввезення закордонної продукції й змінити профіль такої спеціалізації. Метою в цьому випадку є зростання конкурентоспроможності національної економіки з урахуванням сформованого рівня конкурентоспроможності вітчизняних виробників товарів і послуг і реальних перспектив його підвищення надалі.

Профіль зовнішньоекономічної спеціалізації національного господарства являє собою результат комбінації й взаємодії факторів, описуваних у класичних і сучасних теоріях розвитку міжнародного обміну. Вплив цих факторів на розвиток зовнішньої торгівлі України протягом останнього десятиліття є складним й нерідко суперечливим. Поряд з досягнутою в ході реформ суттєвою лібералізацією зовнішньої торгівлі, на стан зовнішньоторговельного обігу безпосередньо впливають тенденції розвитку виробництва, стан технічної й наукової бази промисловості, а також платоспроможного споживчого попиту на внутрішньому ринку. У той же час, лібералізація зовнішньої торгівлі й відкритість економіки різко посилили вплив на неї змін світогосподарської кон'юнктури.

Слід відзначити, що на сьогодні Україні властива не виробничо-економічна модель зовнішньоекономічного співробітництва, а традиційна торговельна.

У сфері імпорту Україна реалізує політику поміркованого лібералізму, що поєднує лібералізацію зовнішньої торгівлі із захистом національного ринку. Однак, частка в зовнішньоекономічному співробітництві таких форм, як виробнича кооперація, інвестиційна взаємодія й науково-технічний обмін є незначною. По суті, переважає простий товарообмін.

Такі результати розвитку міжнародної економічної діяльності є наслідком відсутності збалансованої й послідовної зовнішньоекономічної політики з урахуванням тенденцій розвитку світового господарства в умовах глобалізації. Фактично одномоментна ліквідація в 90-х рр. державної монополії зовнішньої торгівлі й держпідтримки промислового експорту не супроводжувалась вирішенням проблем ефективного управління зовнішньою торгівлею. Держава фактично самоусунулась від регулювання й контролю за зовнішньоекономічною діяльністю. Негативний вплив на стан товарної структури українського експорту спричинили розрив коопераційних зв'язків між підприємствами в рамках колишнього СРСР, а також застосування стосовно багатьох товарів дискримінаційних заходів з боку США і ЄС. Зовнішня торгівля стала все більше відокремлюватись від інших сфер національної економіки, що збільшувало

диспропорції відтворювального процесу, загострювало структурні проблеми на мезо- і макроекономічному рівні.

Підприємницькі структури, що склались в експортних галузях, більше орієнтуються на зовнішні ринки, ніж на потреби вітчизняного виробництва. Найчастіше експорт стає каналом, за яким капітали йдуть за кордон. У цілому національна економіка та її елементи виявились не готові до того ступеня лібералізації зовнішньоторговельної діяльності, що був запропонований в ході реформ.

У той же час, за останні десять років регіональна економіка стала більш відкритою, географія МЕД регіонів значно розширилась, збільшився приплив іноземних інвестицій в окремі регіони, зросла питома вага експорту й імпорту в регіональному валовому продукті.

Ступінь включення регіональної економіки до світогосподарських зв'язків залежить також від таких факторів:

- 1) обсяг, структура й динаміка іноземних інвестицій за певний період часу;
- 2) характер і форми використання іноземних інвестицій у регіоні;
- 3) динаміка прямих іноземних інвестицій;
- 4) розмір впливу іноземного інвестування на обсяги виробництва й галузеву структуру регіональної економіки.

Визначення перспектив інвестиційного співробітництва підприємств регіону й тенденцій його розвитку вимагає спеціального аналізу інвестиційного потенціалу регіону, його інвестиційної привабливості (існуючої й потенційної), механізму формування й структури «інвестиційного портфеля» регіону, розроблених проектів.

Висновки

Таким чином, формування і реалізація політики відкритості української економіки передбачає пошук шляхів взаємовигідного міжнародного економічного співробітництва, захист інтересів національного ринку від несприятливого впливу світової кон'юнктури, підтримку вітчизняних товаро-виробників, здійснення заходів поміркованого протекціонізму.

Очевидною є необхідність розробки моделі МЕД, що враховує особливості української економіки як багаторегіонального комплексу, а відповідно й організація МЕД, що передбачає посилення ролі регіонів у реалізації міжнародних економічних зв'язків, відстоюванні економічних інтересів вітчизняних виробників на світових ринках, переорієнтацію на правила й норми СОТ. Разом з тим, потрібно враховувати, що Україні та її регіональним господарським комплексам необхідний певний перехідний період для здійснення МЕД відповідно до норм СОТ через невисоку конкурентоспроможність національного виробництва, а отже, і більш тривалі терміни збереження підвищених імпорتنних мит, державної підтримки пріоритетних галузей й експортерів.

На основі вищевикладеного можна стверджувати, що сучасний світовий суспільний розвиток характеризується посиленням зв'язків і взаємодії між

країнами. Жодна країна світу не може претендувати на повноцінний розвиток, якщо не втягнута в орбіту світогосподарських зв'язків, а міжнародне співтовариство об'єднує держави та посилює роль їх окремих суб'єктів, що обумовлює необхідність підвищення ефективності регіонального управління в сфері МЕД. Глобалізація набуває особливої значущості в умовах поширення лібералізації зовнішньоекономічних відносин, яка докорінним чином змінює характер взаємодії світової, національної та регіональної економіки. Активне

включення регіонів країни у світогосподарські процеси пов'язано з великою кількістю протиріч, вирішення яких дозволить більш ефективно використовувати потенційні можливості регіонів у розвитку МЕД держави. Процеси інтеграції й глобалізації світового господарства передбачають необхідність пошуку системи ефективної організації і управління міжнародними економічними зв'язками регіонів та підвищення їх ролі у міжнародних економічних відносинах України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козаченко А. В., Янчук Г. І. Критерії прийняття інвестиційних рішень // Вісник СНУ – 2003. – № 2 – С. 108–114.
2. Петкова Л. Експортна діяльність // Фінанси України. – 2003. – №4. – С. 17-19.
3. Брикова І. В. Концепція міжнародної конкурентоспроможності національного регіону та її практичний вимір // Міжнародна економічна політика. – №4. – 2006. – С. 29-53.

Емельянов В. М.,

Черноморский государственный университет имени Петра Могилы, г. Николаев, Украина

РОЛЬ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ В РАЗВИТИИ МЕЖДУНАРОДНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ГОСУДАРСТВА

Обосновано, что в условиях активизации мировых глобализационных процессов усилилась тенденция к расширению взаимного сотрудничества и взаимозависимости не только стран, но и отдельных регионов. В связи с этим развитие отдельных регионов, как составляющих национальных экономических систем, следует рассматривать в соответствии с не только внутригосударственных, но и мировых экономических процессов. В статье сделан акцент на то, что процессы глобализации локальных ресурсов обусловлено стремлением доступа к таким ресурсам региона, как низкая стоимость труда, обеспеченность природными ресурсами, емкий внутренний рынок. Это выступает основным мотивом деятельности транснациональных структур и является одной из движущих сил глобализации.

Показано что глобализация не только минимизирует значение традиционных региональных конкурентных преимуществ, но и нивелирует роль расстояния как защитного барьера в развитии конкурентных процессов. Развитие информационно-коммуникационных систем, сетевых фирм, электронной коммерции сняли «защита расстоянием» и привели к возникновению принципиально новых видов конкурентной борьбы за территории. Следствием ликвидации защитной функции барьера расстояния выступает также повышение уровня открытости региональной экономики. То есть экономические позиции даже относительно закрытых территорий зависят от ситуации в других странах и регионах.

Результаты исследования роли региональной экономики в развитии международной экономической деятельности государств в условиях глобализации свидетельствуют, что место регионов и региональных союзов в мировой экономике меняется: происходит превращение национальных регионов на активных участников глобальных международных экономических отношений, где конкурентная борьба происходит за ресурсы и потребителей региона; меняются приоритеты в системе конкурентных преимуществ региона в силу того, что локальные ресурсы приобретают глобальный характер.

Ключевые слова: *региональная экономика; международная экономическая деятельность; государство; регион.*

Emelyanov V.,

Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv, Ukraine

THE ROLE OF REGIONAL ECONOMY IN THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL ECONOMIC ACTIVITIES OF THE STATE

Proved that under the conditions of intensification of world globalization, the tendency to expand mutual cooperation and increasing interdependence not only countries, but separate regions. In this regard, the development of individual regions, as part of the national economies, should be considered in accordance with not only domestic but also global economic processes.

It is shown that globalization is not only minimizes the importance of traditional regional competitive advantages, but also eliminates the role of distance as a barrier to the development of competitive processes. The development of information and communication systems, network firms, e-commerce took off «distance protection» and led to the emergence of new types of competition for territory. The consequence of the elimination of the protective barrier function of the distance acts as increased openness of the regional economy. That is, the economic position of even a relatively closed areas depend on the situation in other countries and regions.

Globalization is of particular importance in the spread of liberalization of foreign economic relations, which radically changes the nature of the interaction between global, national and regional economies. Active involvement of regions in the global economic processes associated with many contradictions, the solution of which will allow more efficient use of the potential of the regions in the development of MED state.

The results of research on the role of the regional economy in the development of international economic activity states in the context of globalization suggest that the location of regions and regional alliances in the global economy is changing: the transformation of national regions in active global participants in international economic relations, where there is competition for resources and customers in the region; changing priorities for the competitive advantages of the region because the local resources become global.

Keywords: regional economy; international economic activity; state; region.